

מלחמת העולם מצאה את חיים גלובינסקי כחייל בצבא הבריטי. בטוברוק שכלוב נפל בשבי הגרמני, שהה שנים במחנות, גם שם גילה כושר אילתור בלתי-רגיל והחדיר בהם את הספורט. באומץ ובגבורה הגן על זכויותיו וכבודו של החייל היהודי במחנות הנאצים. חבריו שהיו עמו בשבי מלאי שבחים לסרג'נט גלובינסקי.

* * *

עם קום המדינה לחם על זכותה של ישראל להופיע במשחקים האולימפיים בלונדון ב-1948. הבריטים לא ראו זאת בעיני יפה. הם טענו כי מדינת ישראל אינה חברה בועד האולימפי הבין-לאומי ואילו ארץ-ישראל כבר אינה קיימת... חיים נסע ללונדון, נפגש עם ראשי הספורט בעולם, לחם מאחורי הקלעים, הזעיק דעת קהל אך חזר ארצה מדוכא. ארבע שנים לאחר-מכן, ב-1952, כבר צעד בגאווה עם משלחת ישראל במשחקים האולימפיים בהלסינקי.

את תפקידיו של חיים גלובינסקי אי-אפשר למנות. לא בספורט, בו ניצב בראש כל ההתאחדויות החשובות, גם לא במגזרים ציבוריים אחרים. היה פעיל באיגוד החיילים המשוחררים, בארגון הנכים, במכון-וינגייט, ולמעשה כל מי שפנה אליו, וביקש סיוע, נענה בחיוב ובחום.

היה מיוזמי הקמת הוועד האמריקני למען הספורט בישראל; הקים את הטוטו; היה מראשי מועצת ההימורים; כל גוף שמסוגל היה להזרים משאבים לספורט הישראלי — היה ממקימיו.

חיבה מיוחדת היתה לו, לחיים, למכון-וינגייט, על מייסדיו נמנה. המכון היה מילדי-הטיפוחים שלו. כמה שמח שבית-הסטודנט נקרא על שמו. חיים לא היה בין אלה שהסתפקו רק בהפגנת נוכחות בשיבות. הוא היה מאלה שהיורכו לגייס משאבים למכון ויצר קשר הדוק בין המכון לבין הוועד האמריקני למען הספורט בישראל. עד יומו האחרון היה חבר הוועד המנהל וחבר הנאמנים.

24300

יצחק רם

המכללה לחינוך גופני ע"ש זנמן במכון וינגייט

יחסי הוראה — למידה של מיומנויות במישחקי הספורט

החברתיים שבמישחק כטעוני הדגשה מיוחדת בתהליך ההוראה.

למידה מוטורית חופשית עולה יפה ככל שמדובר בתנועות פשוטות, אולם היא מוגבלת למדי כשמדובר בהשתלטות על מיומנויות מורכבות ובדרך-כלל, היא גם נזקקת לזמן רב.

מיומנויות מישחקי הספורט הן לא-רק מורכבות, אלא אף מלאכותיות בחלקן הגדול וכדי ללומדן יש הכרח בהכוונה שיטתית.

הפעילות הטבעית של הילדים יפה לחיזוק השליטה במיומנויות היסוד ואין-בה די כדי לרכוש שליטה במיומנויות, כגון קבלה — תחתית בכדורעף, הטעיית כדור בכדור יד, קליעת ניתור בכדורסל או כדור עקלתוני בכדורגל וכדומה. לעיתים רחוקות בלבד נוכל למצוא במגרשי הספורט ילדים השולטים בטכניקות-ספורטיוויות מורכבות בלא שיש מאחוריהם רקע התנסותי-לימודי של מסגרת מקדמת כמו ב"ס, אגודת ספורט, מתנ"ס וכדומה (המקורות למקרים המיוחדים הקיימים בכל זאת הם: א. אווירה

מישחקי הספורט מורכבים ממיומנויות תנועה פרטניות, כמו כדור, קליעה, בעיטה וריקה, בתוך מסגרות של תכנים חברתיים.

למעשה, אין קיום למישחק-הספורט בלא ההקשר החברתי שלו: תיאום עמדות, תיאום תנועה, שיתוף פעולה וכדומה הם המלט המאחד את המיומנויות התנועתיות לכדי תבנית מישחקית. לעובדה זו חשיבות הוראתית-חינוכית ראשונה במעלה, שכן מלבד רכישת אופני תנועה, מעודדת הפעילות הגופנית טיפוח של מיומנויות פסיכולוגיות-חברתיות אצל התלמידים.

לכן, חלה חובה על המורה לחינוך גופני לכלול בתוכנית עבודתו את הוראת מישחקי הספורט כאחת המיתודות לחינוכו של "הילד השלם".

מטרת הדברים הבאים היא להציע דרך להוראת המישחקים, דרך שפותחה במהלך שנים של הוראת המישחקים בביה"ס, והיא עושה שימוש בלקחי המחקר בלמידה מוטורית וכן רואה את התכנים

3. שלב האימון: תרגול המיומנויות במצבים דמויי מציאות לשם העברת השליטה בהן ממצבים מבודדים לשילובן במצבי מישחק מציאותיים.

4. שלב המישחק השלם: המישחק כמשמעו בתקנון הרשמי, אולם כשהוא מותאם למגבלותיהם של הילדים, כגון: גודל הכדור, גובה החישוק וכדומה.

פיתוח כזה של ההוראה עולה בקנה אחד עם הטכסונומיה הפסיכומטרית של ג'ואט. טכסונומיה זו בנוייה מן המרכיבים הבאים: תפיסה, שליטה, הטמעה, עידון, גיוון, אלתור והרכבה.

מרכיבי התפיסה והשליטה יוטבעו בשלב הלימוד, בעוד ששלב התרגול יוקדש להפנמת המיומנויות הפרטניות, להטמעתן, עידונן ושילובן במסכת של הפעילויות המרכיבות את המישחק. לדוגמא: כדורר — שינוי כיוון — וקליעה; ריצה מהירה — קליטת כדור ממסירה — ניתור וזריקה לשער; חילופי מסירות מטוח קצר — ובעיטה לשער. לאחר הקניית צורתה הסופית של המיומנות, יארגן המורה מערך לתרגול המיומנות במצבים שונים ומגוונים. למשל: זריקת כתף בכדורר תתורגל מפינות המגרש; דבר המצריך העברת הכדור מעל הראש לעבר הכתף הנגדית ליד הזורקת, כדי להגדיל את זווית הזריקה לעבר השער או תרגול הזריקה תוך כדי נפילה לתוך הרחבה של ששת המטרים, כפי שמבצעים לעיתים הקיצוני, שחקן הציר, או השחקן הזורק את זריקת שבעת המטרים.

האלתור וההרכבה ימצאו את ביטויים בשלבי האימון והמישחק, שכן רק במצבי מישחק (חלקיים או שלמים) יוכלו הלומדים לאלתר ולפתח דפוסי תנועה וביצוע ההולמים את כשרונותיהם היחודיים, או הנובעים מאילוצי מגבלותיהם האישיות.

שלב הלימוד: השאלה המרכזית העומדת בפני המורה בשלב זה היא האם להעדיף את גישת השלם או אולי יש דווקא להשתמש בשיטת "חלק-שלם"? לדרך הבנוייה מפרוק המיומנות למרכיביה יש יתרון בהוראת מיומנויות מורכבות במיוחד או בהוראת טכניקות תנועה לילדים קשיי תפיסה מוטורית, אולם בדרך-כלל יפה כוחו של הכלל: "לעולם מכיל השלם יותר מאשר סכום חלקיו": הילדים נוטים לתפוס תנועות במסגרת של תבניות ומכל מקום "בדרך כלל משתמשים בלימוד השלם כשהיכולת הגופנית של החניכים עולה על דרגת הקושי של המיומנות הנלמדת, וכשהנלמד מבוסס על הרגלים תנועתיים מוכרים", כפי שקובע, אליעזר מאיו במאמרו (5). מאיו מדבר אמנם על מיומנויות בהתעמלות, אבל גם פה יפה כלל זה.

המורה יכין את הילדים ללימוד באמצעות מישחקים בהם יידרשו הילדים לבצע תנועות הדומות

תומכת במיוחד בבית והורים המספקים גרוויים ואמצעים החל מגיל רך. ב. סביבת חיים בה עיסוק ספורטיווי ספציפי הוא נורמת חיים כמו כדורגל בשכונות. ג. חיפושי דרך של ילדים לפיצוי אישיות דואבת בשל כשלונות לימודיים ו/או חברתיים או מציאת כר לפריקת אנרגיה עודפת המצטברת מסיבות שונות).

בשילות קואורדינטיווית היא תנאי חשוב ללמידת מיומנות מישחקי הספורט, אך אינה מהווה — תנאי בלעדי. בנוסף לשילות יש גם צורך בנטילת חלק במערכת פעילויות שיטתית (על ההבשלה "אחראים" התורשה והתזונה ועל המוכנות לפעילות ולמידה, אחראי המורה לחנ"ג!).

קצב ההבשלה הוא אינדיווידואלי והוא תלוי בזמן; המחקרים בפזיולוגיה של המאמץ מורים, שהיכולת הגופנית הקשורה בכשרים כמו כוח, זריזות, הספק אירובי וכדומה, כמעט שאינה ניתנת לשיפור לפני שלב הגמילה בהתפתחות (גילאי 14 — 15). על-כן, על המורה של כיתות ה' — ו' להקדיש את רוב זמנו להוראת מיומנויות וטכניקות ספורטיוויות מגוונות, מה גם שילדים בגיל עשר ניחנים כבר לרוב בקואורדינציה טובה כתוצאה מהתפתחות זכרון צילומי יעיל של תנועות ומהסתעפות מיטבית של ערוצי ההתפתחות התנועתית והתפיסתית. הצעירים יותר, גילאי א' — ד', לעומת זאת, יתקשו עדיין להתמודד עם מיומנויות מורכבות מדי. לכן עד גיל 10 יצביעו בדרך-כלל יחסי תשומה — תפוקה בהוראת מישחקי ספורט על יתרון לתשומה, כלומר: ההשקעה בזמן ובמשאבים לא תניב תוצרת של שליטה במיומנויות ביחס ישר לכמותה.

בגילאי א' — ד' עדיף, על כן, לעסוק בעיקר במישחקי תנועה כלליים, מישחקי תנועה בקבוצה ובמישחקים הדורשים הסתגלות והתמצאות מרחבית. מישחקים כאלה הולמים את יכולת הילדים והם יפתחו עמדות והניעה חיוביים כלפי התנועה בכלל והמישחק בפרט, דבר אשר יקל את מלאכתו של המורה בכיתות ה' — ו'.

בהוראת מישחקי הספורט אנו מציעים להתקדם בארבעה שלבים:

1. שלב הלימוד: היכרות עם מיומנות חדשה ורכישת שליטה בה.

2. שלב התרגול*: ביצועים של המיומנות במצבים שונים, לשם ביסוס השליטה בה עד לאוטומציה. (למידה שהגיעה לשלב האוטומציה אינה נכחדת).

* יש הטוענים כי התרגול אינו שלב, אלא שם של פעולה, וכשכזה הוא מוצא ביטוי הן בשלב הלימוד והן בשלב האימון; אולם מאחר שאנו עומדים על הבחנה מהותית בין שלושה שלבי התקדמות בהוראת המישחקים, אין לשם חשיבות מיוחדת מלבד היותו כותרת להליך הוראה מסוים.

המכדרר יופנה אל היריב; 3. הכדרור יבוצע ביד המרוחקת מהיריב; 4. היד החופשית תוצב לפנים כמגן בפני היריב). כך בדרך של מישחקים מוכנים והפסקות מתודיות למיקוד והדגשה — ירכשו הילדים שליטה במיומנויות מישחק מגוונות.

שלב התרגול: למידה מוטורית, ככל למידה שהיא, יש לחזק באמצעות תרגול, וכדי שתרגול זה יהיה משמעותי עליו להיות מדורג ומגוון. יש להדגיש מלכתחילה את חשיבות המהירות ודיוק הביצוע. אין, כמובן, טעם לדרוש מלכתחילה ביצועים מושלמים, אבל ההדרגה במהירות הביצוע ודיוק תפתח במקביל ללא העדפת מהירות או דיוק באף אחד משלבי התרגול. (מיומנות = מהירות + דיוק + יעילות + הסתגלות). לאחר ביסוס השליטה במיומנות האחת, יש לתרגל את שילובה בסדרת מיומנויות. (חילופי מסירות, כדרור ובעיטה לשער). בתחילה יש לקושרה עם מיומנות נוספת ובהמשך להוסיף את המיומנויות החדשות הנלמדות. יש, לצערי, להרבות בתרגול במסגרת קבוצות הומוגניות. הקבוצות תורכבנה לפי רמת השליטה במיומנות הנלמדת. לעבודה בקבוצות הומוגניות חשיבות משני טעמים; א. הילד מתרגל לרוח-המישחק הדורשת שיתוף פעולה ומאמצים; ב. המורה יכול להרבות יחסית במתן משובים לימודיים ספציפיים, אשר בלעדיהם לא תיתכן למידה, המביאה לשליטה (חשיבות נודעת לכך בעיקר בכיתות מאוכלסות במיוחד).

למעשה, הדבר אפשרי כי המורה נייד במיוחד בעת התרגול בקבוצות (כמו בשיעור הבנוי מתחנות), כך שהוא יכול לבחור קבוצות בקורת ומשכי שהות לפי צורכי הלומדים (יבחר למשל להתעכב ליד הקבוצה החלשה). כמובן, העבודה בקבוצות הומוגניות מאפשרת אספקת משובים לימודיים למירב התלמידים, שכן רמות ביצוע שונות מאופיינות בטיפוסי שגיאות מסוימים, ומשוב לילד אחד יהיה בדרך-כלל ענייני לילדים נוספים בקבוצתו.

שלב האימון: המישחק, שלקראתו אנו מכשירים את תלמידינו, הנו תהליך דינמי הדורש הסתגלות ושיקולי דעת מתמידים מן המשתתפים. הטכניקה אשר בה משתמש המישחק היא תוצאה של ברירת תנועות מתוך מגוון אפשרי. מטרת האימון היא, איפוא, לחזק את הבטחון בשליטה בטכניקות השונות על-ידי התנסות בחזרות מתמידות בתנאים משתנים דמויי מישחק. יש לזכור, כי רובן המכריע של המיומנויות המורכבות במישחקי הספורט הן גם מיומנויות פתוחות. מיומנות פתוחה היא זו הדורשת מן המבצע התייחסות והסתגלות לתנאי מרחב וזמן משתנים, למשל: החלפת מסירות בתנועה, כדרור

למיומנות הייעד. אין טוב ממישחקי תנועה ללימוד מיומנויות מישחקי הספורט, שכן כך מתאפשר לילד ללמוד את המיומנות השלמה בדרך תבניתית ובנוסף לכך זו למידה ספונטאנית בדרך נעימה שאינה מעוררת התנגדות. יש לזכור שהמישחק הוא תהליך שמיומנות הייעד היא אחד ממרכיביו ועל כן, למעשה אפשר ללומדה למידה משמעותית כמעט אך ורק מתוך המישחק עצמו.

בתחילה רצוי להשתמש במישחקים בהם אין מופעל כל לחץ של יריב על המשחקים והם פועלים, למעשה, כבודדים במסגרת הקבוצתית. לאחר מכן נפעיל את הילדים במישחקים מול יריב, אלא שזה יהיה מוגבל בתנועותיו או נופל במספרו (מישחקי תופשת למיניהם) ורק לבסוף נלמד את המיומנות ע"י מישחקי קבוצות של ממש, ההולמים את רמת הביצוע ויכולתם של הילדים.

על המורה לבחור מישחקים הבנויים על כללים פשוטים ומוכרים ללומדים, שמטרתם היא הפעלה אינטואיטיבית של תנועות ספציפיות. למשל: תנועות כדרור שונות יילמדו באמצעות מישחקי תופשת שונים: במישחק התופשת — תוך כדי כדרור — רוכש הילד שליטה בכדרור תוך עירנות לנעשה סביבו (התמצאות). זהו אחד היסודות החשובים ביותר במישחקי הספורט למיניהם. עקרון זה אף ניתן למיקוד יתר. למשל, אם המורה רוצה ללמד כדרור התקפי (פריצה קדימה בכדרור מהיר), הילדים ישחקו מישחקי תופשת, שבהם מטרת הרודף היא לגעת בגוף הילד הבורח; כך יפתחו הילדים שליטה בכדרור תוך תנועה מהירה בשינויי כיוון מתמידים. אולם, אם יבקש המורה ללמד את ההגנה על הכדור בעת הכדרור (בזמן התקפה מסודרת), הרי יכוונו מישחקי התופסת למטרת חילוץ הכדורים מידי המשחקים. כך ילמדו הילדים בדרך המישחק שליטה בכדרור תוך כדי שמירה עליו. עקרון זה ניתן לתמצות כך: תופשת "גוף" מיועדת ללימוד הכדרור "ההתקפי" ואילו תופשת "כדור" — לכדרור "ההגנתי". מישחקים ונוסחאות כאלה ניתן לחבר לרוב המיומנויות המורכבות במישחקי הספורט. שלב הלימוד המודע או הממוקד משולב בתוך המישחקים כמיקשה אחת: מפעם לפעם תבואנה הפסקות במהלך המישחק ובהן ידגיש המורה עקרונות ונקודות חשובות לביצוע יעיל של המיומנות הנלמדת. למשל: "...ילדים, לפני שנמשיך במישחק התופשת, בואו ונחשוב כיצד ניתן לשמור על הכדור באופן מיטבי, על-מנת שהיריב לא יצליח לחלצו מידנינו?"

כך בהכוונת המורה, יגיעו הילדים להבנת יסודות ההגנה על הכדור בעת הכדרור וילמדוה (יסודות הכדרור "ההגנתי" בכדורסל — לדוגמה — הם: 1. גוף המכדרר יוצב בין הכדור לבין היריב; 2. מבט

הקבוצות לא תיצור חוסר שוויון ביכולת הקבוצות המתחרות.

שילובם של ילדים מרמות שליטה שונות בתוך קבוצה אחת מאפשר חלוקת תפקידים טבעית בתוך הקבוצה ועידוד הנהגה עצמית. שילוב זה מהווה, למעשה, תמונה נאמנה של המציאות.

המעבר לשלב המישחק – השלם הוא הדרגתי, כשהמישחק מנוהל בעזרת חלקים והוראות ההולמים את יכולת הילדים ואת שלב הלימוד אליו הגיעו בתהליך ההוראה. כלומר, המורה יעשה מניפולציות בתקנון הרשמי של המישחק כנדרש מאפיוני תלמידיו וצרכיהם.

הדרך אל המישחק השלם רצופה, כאמור, במישחקי הכנה והפעלה; קיימת בעיית הפעלה תוך מישחק בכיתות מאוכלסות במיוחד. על בעיה זו ניתן להתגבר באופן חלקי על-ידי חלוקת המגרש התקני למגרשי משנה והגבלת תנועת המשתתפים במישחק לשטחים המוקטנים. אפשרית גם הפעלת ילדים בתפקידים סטטיים מחוץ לגבולות המגרש כחלק פעיל מן הקבוצה המשחקת.

אפשרות נוספת, מועדפת, היא להגדיל את מספר מטרות ההבקעה במישחק. למשל: מישחק רב-שער בכדורגל (כמובן שהכללים ניתנים להסבה לכל אחד ממישחקי הספורט הגדולים). במישחק זה נגדיל את מספר השערים משניים לארבעה, שישה ואפילו לשמונה, נפעיל במישחק כדורים כמספר חברי קבוצה אחת. מספר הכדורים יופחת בהדרגה, כל כדור החודר לשער הופך לנייח. הכיתה נחלקת לשלוש קבוצות שתיים משחקות, ואילו ילדי הקבוצה השלישית מפוזרים ליד השערים השונים בתפקידי שיפוט. לאחר ניוח כל הכדורים, מתחלפים ילדי אחת הקבוצות המשחקות עם חברי הקבוצה השופטת. בדרך זו נפתרת בעיית השיפוט הסבוך של מישחק כזה, וכמו-כן מתנסים הילדים בשיפוט פעיל – הווה אומר מיישמים את חוקי המישחק שנלמדו במקביל ללמידת היסודות הטכניים. השיפוט בקטע של מישחק הוא קל יחסית ואינו מביך, ובמקביל להעמקת השליטה בחוקי המישחק תושג גם תרומה להגברת ההגינות והסובלנות. במישחק כזה מתפנה המורה להערת הערות מקצועיות ולאספקת משובים לילמודים.

לעיתים קרובות נוצרים קונפליקטים חברתיים במהלך המישחק. זהו בעצם עקב אכילס החינוכי של מישחקי הספורט, ורק מורה, העומד על המשמר, ומלבד טכניקה וחוקה משפיע גם ערכים על תלמידיו – עשוי להקטין את מימדיה של התופעה ולתרום בכך תרומה אמיתית לבריאותם הגופנית, הריגשית והחברתית של תלמידיו.

(רשימת המקורות שמורה במערכת)

בריצה או ניתור ונגיחה לכדור המוגבה מן הצד וכדומה. לעומת זאת המיומנות הסגורה היא ביצוע מבודד, למשל: הדיפת כדור-ברזל, ירי בקשת או קליעת עונשין בכדורסל. מיומנויות מישחקי הספורט הן מיומנויות פתוחות, מורכבות וקבוצתיות ברובן; העובדה שהמבצע הוא חלק מצוות השותף לאותה מטרה מביאה לצורך בתיאום תנועות, שיתוף פעולה ומאמצים, כדי לגבור על היריב בכוהות משותפים. מטרת היריב מושגת, לפחות בחלקה, על ידי כך שהוא מונע מן המבצע ומחבריו להשלים את משימתם, כמו כיבוש שער, כיבוש סל וכדומה.

על כן יש להכניס בשלב האימון תרגול הדרגתי כנגד יריב. בכדורסל, למשל, נתרגל "התקפה" מול: א. שמירה ללא שימוש בידים; ב. שמירה ללא חטיפות; ג. שמירת אמת בנחיתות מספרית; ד. "הגנה" שלימה. כך בהדרגה נפתח בלומדים את ההסתגלות לפעולות היריב, שהיא ערובה להעברה חיובית של המיומנויות המתורגלות למצבי-המישחק.

מורה אשר אינו מפעיל את ילדיו בתרגול משולב ואינו מאמן אותם בתנאי לחץ מתפתח, אל יתפלא אם בהגיעו לשלב המישחק, יגלו ילדיו קשיי התאקלמות!!!

פרקי האימון השונים צריכים להיות דומים ככל האפשר למצבי מישחק; יש להרכות במישחקים קטנים, כמו אחד מול אחד או שניים מול שניים וכדומה. הילדים מתרגלים למישחק בהדרגה ללא חשש מ"המישחק" – השלם ומתנסים בהפעלת שיקולי דעת איסטרטגיים. כמו כן מפתחים את טקטיקת המישחק האישית שלהם (איסטרטגיה בהקשר מישחקי הספורט היא שיקול הדעת המופעל לברירת ביצוע מסויים במצב מסויים במישחק ואילו טקטיקה קבוצתית, בהתאמה היא שיטת מישחק המאפיינת קבוצת שחקנים). מקומה של הטקטיקה הקבוצתית בשלב האימון הוא לאחר ביסוס היסודות האישיים, והיא החלק המקשר אל המישחק השלם. בבית הספר אין מקום להעמיק בנושא זה (אלא אם כן מדובר בהכנת נבחרת יצוגית), אלא שבלעדי יסודות טקטיים קבוצתיים בסיסיים קשה לנהל מישחק כלשהו: התקפת תן ולך בכדורסל, יסודות התנועה בהגנת 6:0 בכדור יד, או עמדת הקבוצה בקבלת חבטת פתיחה בכדורעף הן דוגמאות לכך. כאן, בשל מורכבות הנושא, שיטת ההוראה המועדפת תהא שיטת חלק-שלם. המשימה הקבוצתית תפורק לחלקים ולאחר השלמת תרגולם של אלה תאומן בשלימותה. גם כאן עדיפה דרך המישחקים הקטנים, אלא שכאן, בשונה משלב תרגול היסודות, יש להעדיף תרגול הטרונגי. כלומר, חלוקת הכיתה לקבוצות אימון ומישחק אשר בכל אחת מהן ילדים מרמות שונות. יש כמובן, להקפיד שהתפלגות